

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЛННБ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. СТЕФАНИКА В 70-І РОКИ ХХ СТ.

Окреслено напрями науково-методичного забезпечення Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника, як провідної бібліотеки Західного наукового центру АН УРСР та науково-методичного центру бібліотек мережі упродовж 70-х років ХХ ст.

Ключові слова: історія, бібліотека, науково-методичне забезпечення, науково-методичні розробки, Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника.

Mudrokha V.

SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL SUPPORT OF VASYL STEFANYK NATIONAL SCIENTIFIC LIBRARY OF UKRAINE IN LVIV IN 70TH YEARS OF THE 20TH CENTURY

This article reveals the basic directions of Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv as a leading library of West scientific centre of AC of the USSR and methodological centre of chain of libraries within 70 years of the 20th century.

Keywords: history, library, methodical support, scientific methodical development, Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv.

У різні періоди більш як 70-річної діяльності Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника її науково-методична робота мала характерні напрями, тенденції, завдання і технології, які формувалися та змінювалися в залежності від поглядів суспільства на призначення бібліотеки.

Вивчення даної проблеми дозволить повніше розкрити, суттєво доповнити історію діяльності Бібліотеки радянського періоду. Ретроспективне дослідження надасть можливість підвести підсумки її розвитку, проаналізувати й узагальнити недоліки і досягнуті успіхи, розробити подальші перспективи.

У 70-х роках ХХ ст. було здійснено спробу реалізації запланованого упорядкування бібліотечної мережі за принципами централізації та планомірної організації, створення єдиної системи бібліотек усіх типів та видів відповідно до відомчого підпорядкування. Позитивну роль у цьому процесі відіграла уніфікація бібліотечних технологій в галузі каталогізації, бібліотечної звітності та планування. Значна увага приділялася розвитку мережі академічних бібліотек, формуванню фондів та матеріальному забезпеченню.

Масштабні і складні завдання розвитку виробничого потенціалу держави вимагали істотної активізації та координації дій академічної, освітянської і галузевої науки, зосередження зусиль на важливих міждисциплінарних проблемах. Академія наук УРСР активізувала науково-дослідні розробки в галузі природничих та суспільних наук. З метою забезпечення розвитку фундаментальних наукових досліджень, організації комплексних розробок інститутів Академії наук УРСР, вищих навчальних закладів і галузевих науково-дослідних організацій 11 травня 1971 р. ЦК Компартії України та Рада Міністрів УРСР ухвалили спільну постанову під № 207 «Про створення наукових центрів Академії наук УРСР в окремих економічних районах Української РСР», якою передбачалось створення на території республіки п'яти (згодом шести у м. Києві) наукових центрів Академії наук України: Харківського (у 1981 р. перейменований на Північно-Східний), Донецького, Дніпропетровського, Південного (у м. Одесі) та Західного (у м. Львові). Регіональні наукові центри мали відповідати за розробку теоретичних і практичних аспектів науково-технічного прогресу, практичну їх реалізацію, сприяти прискореному широкомасштабному впровадженню досягнень

науки на підприємствах. Створення таких центрів започаткувало якісно новий етап у розвитку української науки, особливо академічної.

Згідно з постановою Президії Академії наук УРСР № 318 від 22 жовтня 1970 р. Бібліотека стала методичним центром для бібліотек наукових установ Академії наук УРСР, розташованих у західних областях України. Постановою Ради Міністрів УРСР від 7 травня 1971 р. книгозбірні присвоюється ім'я визначного українського письменника В. С. Стефаника.

Розширення масштабів діяльності Бібліотеки вимагало зміни статуту. У 1973 році затверджено новий статут Львівської наукової бібліотеки Академії наук УРСР імені В. Стефаника, яким визначено її функції як головної Бібліотеки Західного наукового центру, наукової та науково-методичної установи Академії наук УРСР в галузі бібліотекознавства, бібліографознавства та історії книги [1, с. 1]. Книгозбірня стає методичним центром для бібліотек наукових установ Західного наукового центру, а функції методичного керівництва покладаються на науково-методичний відділ.

Розгортається всебічна і оперативна допомога бібліотекам Львівських академічних установ у їх становленні та налагодженні інформаційної діяльності. До цього процесу за наказом директора Бібліотеки залучаються провідні фахівці з різних відділів ЛНБ. Для координації цієї роботи було складено зведені плани надання методичної та практичної фахової допомоги бібліотекам мережі.

Завдання та зміст науково-методичного керівництва бібліотеками мережі регламентуються «Положенням про науково-методичне керівництво бібліотеками Львівських академічних установ ЗНЦ Академії наук УРСР». Для працівників бібліотек мережі проводилися наради та семінари, здійснювалися фронтальні та тематичні перевірки роботи окремих бібліотек, за наслідками яких складалися інформаційні довідки, які заслуховувалися на засіданнях Вченої ради ЛНБ. Окрім того, надавалися індивідуальні та групові методичні консультації, працівниками науково-методичного відділу розроблялися і впроваджувалися у діяльність методичні рекомендації. Методисти здійснювали щорічний аналіз звітів та планів роботи бібліотек мережі, оприлюднюючи їх на семінарах завідувачів бібліотек. Для покращення організації та координації роботи бібліотек львівських академічних установ на основі єдиних вимог методистами було підготовлено низку методичних рекомендацій. Зокрема, це «Методичні рекомендації по роботі із замовленнями по МБА», «Методичні рекомендації по організації й веденню картотек у бібліотеках мережі ЗНЦ АН УРСР», «Пам'ятка по роботі із іноземними виданнями в бібліотеках львівських академічних установ» тощо.

Високий рівень науково-методичного керівництва бібліотеками мережі сприяв активізації інформаційно-бібліографічного забезпечення наукових тем провідних спеціалістів установ Західного наукового центру АН УРСР.

З 1970 року одним з напрямів науково-методичної діяльності Бібліотеки було вдосконалення організаційної структури установи. Організаційною основою цього напрямку роботи стало створення у 1971 році комісії з наукової організації праці. Внаслідок детального аналізу функцій структурних підрозділів Бібліотеки було визначено оптимальні технологічні структури та проведено необхідну реорганізацію, а саме: створено нові відділи, сектори, перерозподілені обов'язки між ними. Так, відділ фондів і обслуговування читачів реорганізовано у два самостійні підрозділи: обслуговування читачів (з галузевими читальними залами) і відділ фондів; відділ опрацювання і каталогів – у відділи опрацювання і наукової систематизації. Створено нові підрозділи: редакційно-видавничий відділ, сектори масово-інформаційний та депозитарного зберігання літератури.

У 1975 році вийшов друком збірник «Організаційні документи бібліотеки», який містив положення й інструкції, які регламентували діяльність структурних підрозділів, постійно діючих комісій, рад та визначали взаємозв'язки відділів, посадові обов'язки [2].

Належний рівень організації праці неможливий без аналізу використання бюджету робочого часу, без нормування праці. Детальний облік і аналіз затрат робочого часу, застосування і аналіз норм зумовлюють реальність планів установи, її структурних підрозділів, сприяють якості виробничих процесів, правильній розстановці і використанню кадрів. Саме тому, у цей період велика увага приділялася вивченню практики індивідуального планування і звітності бібліотечних

працівників у всіх підрозділах Бібліотеки. Працівниками науково-методичного відділу було розроблено та впроваджено єдину форму індивідуального плану та звіту [3, с. 39].

Одночасно розроблені та впроваджені у діяльність книгозбірні необхідні інструктивно-технологічні та нормативні документи. Вперше регламентуються такі напрями роботи Бібліотеки, як редакційно-видавнича та науково-методична діяльність [4].

З 70-х років у Бібліотеці розпочинаються довготривалі локальні дослідження основних технологічних циклів: «Шлях книги» та «Шлях читацької вимоги», під час яких моделювалися і перевірялися в дії логічні блок-схеми, виводилися оптимальні параметри часу, визначалися фактори впливу, а також вироблялися рекомендації, які вдосконалювали окремі процеси цих технологічних циклів. За рекомендацією методистів, з метою вдосконалення організаційної структури управління бібліотекою, створювалися дорадчі органи – науково-методичні ради, які функціонували при відділах: бібліографії, фондів, обслуговування читачів, опрацювання та комплектування. Діяльність рад сприяла науково-методичному забезпеченню основних виробничих процесів у цих структурних підрозділах.

У цей період важливою особливістю науково-методичної діяльності Бібліотеки стала координація бібліотекознавчих досліджень з бібліотеками системи АН УРСР. Працівники книгозбірні залучалися до участі у загальносоюзних дослідженнях бібліотекознавчого характеру. Згідно з програмою Проблемної комісії з вивчення фондів академічних бібліотек Бібліотечної ради з природничих наук при Президії АН СРСР працівники науково-методичного відділу організували дослідження «Закономірності формування фондів наукових бібліотек». На першому етапі дослідження (1973–1975 рр.) було визначено відповідність фонду вітчизняних видань інформаційним запитам учених і спеціалістів народного господарства та проблематиці наукових досліджень установ Західного наукового центру. У ході дослідження вивчалися склад, динаміка комплектування та використання фондів книгозбірні, якісний, кількісний склад читачів та їх інформаційні запити.

Таке багатоаспектне вивчення фонду Бібліотеки дало можливість визначити закономірності його формування, за результатами дослідження розробити методичні рекомендації щодо вдосконалення профілю комплектування, впровадити оптимальні форми і методи довідково-інформаційного обслуговування читачів. На другому етапі дослідження даної проблеми (1976–1980 рр.) вивчалася використання масиву іноземних журналів з фондів ЛНБ та бібліотек академічних установ м. Львова. Результати проведеного дослідження висвітлено у статтях працівників науково-методичного відділу [5, с. 15]; [6, с. 4].

Працівники науково-методичного відділу брали активну участь в організації та проведенні науково-практичних конференцій, присвячених питанням бібліотекознавства та оптимізації інформаційно-бібліографічного забезпечення науки. Тематичні конференції проводилися спільно з науковими бібліотеками міста і при активній участі провідних фахівців академічних бібліотек СРСР. Так, на виконання постанови Ради Міністрів СРСР «Про подальше вдосконалення державної системи науково-технічної інформації у 1971–1975 рр.» Бібліотека організувала науково-практичну конференцію «Бібліотека на допомогу науці». На ній висвітлювалися питання інформаційного забезпечення наукової проблематики академічних установ, удосконалення обслуговування читачів тощо.

Підсумки діяльності комісії з наукової організації праці підведено на науково-практичній конференції «Наукова організація праці в бібліотеках» (НОП). Рекомендації конференції стали програмою впровадження НОП у практику роботи бібліотек.

У цей період працівники науково-методичного відділу Бібліотеки брали активну участь у роботі комісії з координації науково-дослідної та науково-методичної роботи бібліотек Академії наук СРСР і Академії наук союзних республік, зокрема розробили низку регламентувальних документів та науково-методичних матеріалів з різних питань діяльності академічних бібліотек.

Починаючи з 70-х років ХХ ст. помітно активізувалася робота з підвищення професійного рівня працівників Бібліотеки, яка тривалий час координувалася на основі «Зведеного плану підвищення кваліфікації працівників ЛНБ».

Особлива увага приділялася впровадженню нових форм роботи, удосконаленню та модифікації старих. Зокрема, гурток з вивчення бібліотечного технімуму реорганізовано у такі дві форми різного рівня навчання, як дворічні курси з вивчення основ бібліотекознавства, бібліографії, а згодом інформатики для працівників з вищою неспеціальною освітою та шестимісячний семінар-практикум для працівників з неспеціальною середньою та загальною освітою. Щорічно розширювалася тематика занять семінару, до викладання в якому залучалося все більше коло провідних фахівців Бібліотеки. Кожні два роки курси закінчували 10–15 осіб, а семінар, щорічно 10–12 працівників.

Для керівного складу Бібліотеки проводилися семінари методологічного, а для всіх інших працівників – теоретичного характеру. Тематика семінарів була різноманітною, з лекціями виступали досвідчені фахівці Бібліотеки, а також провідні вчені Західного наукового центру АН УРСР, відомі бібліотекознавці країни. Особливо цікаво і результативно пройшли заняття за темами: «Методологічні основи планування. Принципи оперативного та перспективного планування», «Форми та види наукових досліджень, оформлення їх результатів у наукових бібліотеках», «Проблеми науково-дослідної роботи в галузі бібліотекознавства». Окрім того, методистами започатковано низку цікавих заходів: проведення тематичних переглядів нових надходжень, індивідуальне та групове інформування провідних фахівців Бібліотеки про нові надходження за темами досліджень, виїзні виставки в бібліотеках Західного наукового центру.

Особлива увага приділялася методистами молодим кадрам Бібліотеки. У співпраці з Радою молодих спеціалістів організовувалася робота з підвищення їхнього фахового рівня: проводився семінар «Методика і практика наукової роботи», огляди, конкурси, наукові конференції молодих спеціалістів.

Паралельно з цією роботою методисти посилили роботу з удосконалення складу фонду відділу, а особливо його довідково-бібліографічного апарату. З основного книгосховища та фонду відділу бібліографії було відібрано понад 200 видань з питань бібліотекознавства, бібліографії та книгознавства. Працівники відділу переглянули 200 назв періодичних видань, з яких для створення бібліотекознавчої картотеки відділу описали майже 450 статей.

У 70-х роках, коли в Бібліотеці нагромадився певний практичний досвід, у фахових бібліотекознавчих виданнях вийшли друком статті, які висвітлювали різні напрями науково-методичної роботи. Окрім того, упродовж 1970–1980 рр. вийшли друком 10 видань науково-методичного характеру [7, с. 49].

Отже, період 1970–1980 рр. в історії ЛННБ України імені В. Стефаніка характеризувався розширенням усіх напрямів науково-методичного забезпечення діяльності книгозбірні та бібліотек мережі Західного наукового центру АН УРСР. У цей час здійснювався пошук нових шляхів наукового й методичного керівництва, удосконалення організаційної структури книгозбірні, підвищення фахового рівня.

Список використаних джерел

1. Статут Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка Академії наук Української РСР // Організаційні документи бібліотеки / АН Укр. РСР, ЛНБ ім. В. Стефаніка. – Львів : ЛНБ, 1975. – С. 1–4.
2. Організаційні документи бібліотеки / АН Української РСР, ЛНБ ім. В. Стефаніка. – Львів : ЛНБ, 1975. – [102 с.]
3. Галушко М. В. Удосконалення організаційної структури ЛНБ АН УРСР / М. В. Галушко // Бібліотекознавство й бібліографія на службі науки / АН УРСР, ЛНБ ім. В. Стефаніка. – Київ : Наук. думка, 1979. – С. 39–46.

4. *Норми на основні процеси бібліотечно-бібліографічної роботи Львівської державної наукової бібліотеки Академії наук УРСР / Бібл. рада при Президії АН УРСР, ЛНБ ім. В. Стефаника. – Львів : ЛНБ, 1970. – 27 с.*

5. *Галушко М. В. Деякі підсумки вивчення складу і ефективності використання іноземних журналів у бібліотеках львівських установ АН УРСР / М. В. Галушко // Формування і використання бібліотечних фондів / АН УРСР, ЛНБ ім. В. Стефаника. – Київ : Наук. думка, 1984. – С. 15–26.*

6. *Самсонова О. П. Склад і використання фонду іноземних журналів у Львівській науковій бібліотеці і м. В. Стефаника АН УРСР / О. П. Самсонова // Формування і використання бібліотечних фондів / АН УРСР, ЛНБ ім. В. Стефаника. – Київ : Наук. думка, 1984. – С. 4–16.*

7. *Методичні та інструктивні матеріали // Львівська наукова бібліотека імені В. Стефаника АН УРСР (1940–1980 рр.). Показчик видань бібліотеки та літератури про її діяльність / АН УРСР, ЛНБ ім. В. Стефаника. – Львів, 1982. – С. 49–50.*

УДК 027.021:34

Пестрецова О. О.

Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського

КОРПОРАТИВНІ ОБ'ЄДНАННЯ ЮРИДИЧНИХ БІБЛІОТЕК У СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ПРОСТОРИ

Стаття присвячена висвітленню участі юридичних бібліотек в інтеграційних бібліотечних процесах у національних та міжнародному інформаційному просторі. Розглядаються об'єднання юридичних бібліотек, що є учасниками галузевих інформаційних обмінів та локальної правової комунікації. Обґрунтовано перспективність кооперації юридичних бібліотек для спільного придбання та використання електронних ресурсів.

Ключові слова: юридична бібліотека, об'єднання юридичних бібліотек, правова комунікація, правова інформація.

Pestretsova O.

CORPORATE ASSOCIATIONS LAW LIBRARIES IN MODERN SCIENTIFIC SPACE

The article is devoted to participation of law libraries in the integration processes in national and international information space. Much attention is given to the associations of law libraries that are members of information exchange and local legal communication. The prospects of cooperation of law libraries for joint acquisition and use of electronic resources were analyzed.

Keywords: law library, associations of law libraries, legal communication, legal information.

Сьогодні роль бібліотечних установ набуває істотного значення з огляду на їх традиційно значний вплив у справі масового інформування населення, їх демократизм та відкритість та існування серйозної організаційної структури та матеріальної бази. Окрім цього, важливими конкурентними перевагами бібліотек є системність, фундаментальність та науковість, що визначає авторитетність бібліотечних установ, які гарантують користувачу якість свого інформаційного